

RIGSOMBUDSMANDEN I GRØNLAND

Samtlige ministerier mv.

Dato: 24. maj 2013

J.nr.: 323-0001

Indberetning fra rigsombudsmanden i Grønland

Indhold:

- *Arktisk Råd – blæst i Grønland om Aleqa Hammonds beslutning om at boykotte Arktisk Råds ministermøde i Kiruna*
- *Sprogdebat – fornyet debat om forholdet mellem grønlandsk og dansk og sprogenes stilling i samfundet*
- *Kommunalvalg – trods fremgang til Siunut uændret fordeling af borgmesterposter*
- *Landsstyreformanden fremlægger plan for landsstyrets første 100 dage*
- *Råstoffer – landsstyret forventer ansøgning fra 6 selskaber om udnyttelsestilladelse i de kommende to år*
- *Dansk-grønlandsk samarbejde om deltagelse i råstofindustrien indledt*

***

Arktisk Råd-boykot

Formanden for Naalakkersuisut (landsstyreformand) Aleqa Hammonds beslutning om ikke at deltage i Arktisk Råds ministermøde i Kiruna og at foreløbig indstille Grønlands deltagelse i det arktiske samarbejde blev i Grønland modtaget med nogen forundring og kritik. Baggrunden for beslutningen var utilfredshed med det svenske formandskab, som skulle have hæmmet Grønlands mulighed for aktiv deltagelse i Rådets arbejde ved ikke at give Grønland en stol ved bordet, men havde henvist Grønland til at indgå i Kongeriget Danmarks delegation. Landsstyreformanden ønskede med sin boykot at bane vejen for forhandlinger med det tiltrædende formandskab, Canada, om større synlighed for Grønland. Det fremgik af en pressemeddelelse, som blev udsendt den 14. maj, at landsstyreformandens beslutning var truffet efter forudgående drøftelser i landsstyret og med Inatsisartuts (landstingets) udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg.

Rigsombudsmanden i Grønland
Indaleeqqap Aqqutaa 3
Postboks 1030
3900 Nuuk

Kalaallit Nunaanni Rigsombudsmandi
Telefon: (+299) 32 10 01
Telefax: (+299) 32 41 71
E-mail: riomgr@gl.stm.dk
www.rigsombudsmanden.gl

Tidligere formand for Naalakkersuisut, Kuupik Kleist (IA), fandt det 'uklogt' af Hammond at blive væk fra mødet og stillede i øvrigt spørgsmål ved, om landsstyreformanden havde mandat til at træffe en så vidtrækkende beslutning uden forudgående debat i Inatsisartut. Landsstyreformandens partifælle, Per Berthelsen, som er formand for udenrigs- og sikkerhedspolitisk udvalg, fandt det nødvendigt at præcisere at der ikke havde været tale om en drøftelse med udvalget, men at udvalget havde modtaget orientering om beslutningen samme dag som den blev truffet. Berthelsen tvivlede i øvrigt på, at landsstyreformandens demonstration ville kunne have den ønskede effekt, idet han fandt det vanskeligt at tro, at Canada ville være mere åben end Sverige for mere direkte grønlandsk deltagelse i Arktisk Råd. Også oppositionspartiet Demokraterne og inuit-organisationen Inuit Circumpolar Council, som deltager som Permanent Participant i Arktisk Råd, udtrykte bestyrtelse og skuffelse over beslutningen.

Formændene for de to koalitionspartier udtrykte overraskelse over landsstyreformandens beslutning, idet de på et møde et par dage forinden havde fået den opfattelse, at der ville blive tale om grønlandsk deltagelse ved ministermødet. Først den 23. maj udtalte de to formænd i avisen Sermitsiaq deres støtte til landsstyreformanden i spørgsmålet.

I en udsendelse 21. maj på public service-stationen KNR forklarede landsstyreformanden, at Grønlands stilling i Arktisk Råd havde undergået en dramatisk svækkelse under det svenske formandskab. Situationen havde været utålelig siden februar 2011, men det tidligere landsstyre havde undladt at håndtere sagen ordentligt, og havde heller ikke orienteret befolkningen om den kompromittering af grønlandske interesser, som fandt sted. Hendes handling havde derfor været nødvendig. Landsstyreformanden repræsenterer det grønlandske folk i Arktisk Råd, og derfor ville en plads i anden række være utålelig. Landsstyreformanden havde til det sidste håbet, at sagen ville kunne gå i orden, men hun kunne ikke tolerere, at Grønland blev tilsidesat under ministermødet, og derfor havde en boykot været uomgængelig. Det var meget muligt, at sagen havde skabt lidt postyr og blev opfattet som en ny kurs i forholdet til Danmark og omverdenen. Hammond kunne ikke lade sig anfægte af dette, idet hun alene arbejdede for at sikre de arktiske folks synlighed i AC-arbejdet. Ingen ville kunne forestille sig et Arktisk Råd uden Grønland, og hendes handling havde sendt et vigtigt signal til de oprindelige folk i verden. Det var vigtigt at notere sig, at Grønland ikke havde trukket sig ud af det arktiske samarbejde, men blot havde sat sin deltagelse i Rådet på stand by, indtil der kunne opnås ordnede forhold.

Spørgsmålet har også optaget den brede offentlighed i Grønland. Avisen Sermitsiaq har i en læserpoll spurgt: 'Er det rigtigt af Grønland at vende Arktisk Råd ryggen?' Godt 1700 læsere besvarede poll'en, og af disse mente næsten 70 pct., at beslutningen var forkert.

Sprogdebat

Den løbende debat om forholdet mellem dansk og grønlandsk og sprogenes stilling i samfundet fik fornyet liv under forårets valgkamp, da det ny Partiit Inuit havde emnet som et hovedtema. Foranlediget af partiets udmeldinger bl.a. om at det ikke burde tillades, at man ytrede sig på dansk i landstingssalen, tog landstingsmedlem Naaja Nathanielsen (IA) spørgsmålet op i en udtalelse til medierne. Hun fandt, at der i den senere tid var sket en markant skærpelse af tonen over for dansktalende – såvel danskere som dansksprogede grønlandere – og mente at kunne se en stigende tendens til, at befolkningen i Grønland opdeltes i to grupper: de 'rigtige' grønlandere, som taler grønlandsk, og de 'forkerte', som ikke behersker sproget. Hun refererede til krænkende episoder og chikane overfor dansksprogede grønlandere og mente på denne baggrund, at visse kræfter i samfundet nærrede en 'racisme overfor alt der kan knyttes til Danmark'. Naaja Nathanielsen påpegede i sin udtalelse, at det var urimeligt at opfatte manglende beherskelse af grønlandsk som et individuelt problem, når der var tale om et resultat af årtiers sprogpolitik, som den enkelte sprogbruger ikke kunne holdes ansvarlig for. Det var hendes opfattelse, at de stærke følelser, som var på spil, snarere bundede i en frustration over, at grønlandsk enkeltsprogede borgere generelt har vanskeligt ved at gøre sig gældende på uddannelser og på arbejdsmarkedet, men påpegede, at denne problemstilling ikke løses gennem indskrænkninger i de dansksprogedes adgang til frit at ytre sig i offentligheden. Hun opfordrede derfor til, at man fokuserede på roden til de forskelligartede udfordringer i stedet for at betragte brugen af dansk i Grønland som hovedproblemet.

I et svar til Naaja Nathanielsen udtalte Partiit Inuits næstformand, landstingsmedlem Randi Broberg, at det var beklageligt, hvis nogle borgere følte sig udsat for en racistisk behandling. Dette kunne imidlertid ikke undgås, så længe luften efter kolonitiden ikke var rensset: 'Jeg synes ikke det er underligt, at et menneske, som er født i sit land, i forfædrenes land, et land hvor han eller hun skal dø som gammel, har en følelse af, at hun eller han ikke føler sig respekteret eller forstået. Derfor kan jeg godt forstå, at de har en vrede i sig'. Denne vrede, mente Randi Broberg, var en følge af kolonitidens undertrykkelse, og der ville først kunne ske bedring, når man havde gennemlevet en forsoningsproces. Det måtte ikke opfattes som racisme, når grønlandere kritiserede dansksprogede: 'Jeg mener, at 'de andre' burde forstå, hvorfor grønlanderne reagerer som de gør. Jeg synes ikke at det er underligt, at grønlanderne reagerer ved at komme med spydige bemærkninger til danskere og dansktalende grønlandere'. Randi Broberg understregede i øvrigt, at hun ikke var 'danskerhader', men hun forudså, at man måtte gennem hårde tider med stærkt optrukne synspunkter, før man nåede til en forsoning.

I en kommentar i avisen Sermitsiaq kaldte formanden for Inuit Circumpolar Council, Aqqaluk Lynge, debatten for en 'problematisk forenkling af vores lands problemer'. Han advarede mod, at man stirrede sig blind på sprog og kultur, når problemets og frustrationens kerne var social ulighed og dårlig uddannelse. Han fandt, at sprogdebatten var en hul diskussion, når det grønlandske sprogs stilling var sikret gennem Selvstyreloven.

Vejen frem var ikke at fokusere på ét sprog, men man måtte i stedet være åben for flere sprog, herunder dansk og engelsk som redskaber til uddannelse og kontakt med omverdenen. Grønland har spillet en aktiv rolle i kampen for oprindelige folks rettigheder, og netop dette forhold burde erindres, når man så tendenser til racisme: 'Man skal også huske på, at når man kæmper for sine rettigheder, så vil det være paradoksalt at man samtidig bekæmper andres rettigheder!'

Landsstyreformand Aleqa Hammond har ikke ytret sig i den aktuelle debat; men efter præsentation af den ny landsstyrekoalition i marts udtalte hun i forbindelse med spørgsmål om Partii Inuits krav om, at der kun måtte tales dansk i landstinget, at man måtte vænne sig til en kritisk debat om sprogenes stilling i samfundet.

Sprogdebatten i Grønland er ikke ny. En lignende debat udspandt sig i perioden omkring Hans Enoksens tiltrædelse som landsstyreformand i 2002, hvor der var en bevægelse for at udskifte ledende dansksprogede embedsmænd med grønlandssprogede, og for en generel grønlandisering af centraladministrationen. Endvidere var Siumut i perioden efter Selvstyrets indførelse 2009 fortalende for, at grønlandsk skulle være det eneste tilladte sprog i de politiske debatter i Inatsisartut. Siumut lod i denne forbindelse professor Ole Spiermann udarbejde en vurdering af sagen, og det fremgik af denne vurdering, at en sproglig favorisering af grønlandsk hverken ville stride imod internationale regler eller Grønlands selvstyrelov. Under debatten om spørgsmålet udtalte Aleqa Hammond, som på daværende tidspunkt var oppositionsleder, til avisen Sermitsiaq: 'Jeg håber, at den nye viden med sin klarhed samler sprogdebatten. Uanset hvor forskellige vi grønlandere ellers er, fungerer sproget som et af de vigtigste redskaber til at binde folk sammen og virke integrationsmæssigt. Det er osse vigtigt, vi forlanger noget af folk, som kommer ude fra, og som vil virke politisk. Vi har tilpasset os det danske sprog i årtier. Nu er det naturligt, det er omvendt'.

Plan for de første 100 dage

På et pressemøde 30. april præsenterede landsstyreformanden koalitionen planer for de første 100 dage. Det fremgik, at den nye landsstyre ønskede hurtige, synlige resultater, og at man derfor nu fremlagde en plan med følgende temaer:

- Bæredygtig udvikling
- Flere ind på arbejdsmarkedet
- Sikker økonomisk styring, mere lige udvikling og bedre sammenhæng
- Vigtige beslutninger og gode rammer for udvikling

Om bæredygtig udvikling oplyste landsstyreformanden, at det skulle være et særligt grønlandsk element at inddrage kultur i dette begreb. Forsonings- og tilgivelsesprocessen var et centralt element i den bæredygtige udvikling, hvorfor man agtede at igangsætte en række aktiviteter, fx konferencer, seminarer og debatter, for at afdække 'kolonitidens virkninger'. Til støtte for udsatte børn, unge og familier påtænkes etableret en sikret afdeling for unge lovovertrædere, og der planlægges udmøntning af tilskudsmidler til deltagelse i familiehøjskole etc. Den tidligere landsstyrekoalitions beslutning om etablering af et rejsehold til behandling af voksne med senfølger af seksuelt misbrug effektueres, ligesom der igangsættes projekter til forebyggelse af selvmord. Indsatsen for udviklingshandicappede skal styrkes, og der skal etableres rådgivningscentre til psykologisk og social rådgivning af unge under uddannelse mhp nedbringelse af frafald.

For at få flere ind på arbejdsmarkedet agter landsstyret inden for de 100 dage at offentliggøre en plan for nedbringelse af arbejdsløsheden. Planen vil især have fokus på de 19- til 29-årige og skal sammen med en målrettet uddannelsespolitik skabe fundament for at udnytte muligheder i råstofindustrien. Der påtænkes igangsat et arbejde for udvikling af erhvervsmuligheder i bygder og yderdistrikter, og køreplanen for dette arbejde skal ligeledes foreligge indenfor 100 dage.

Landsstyreformanden fremhævede, at landsstyrekoalitionen lægger vægt på sikker økonomisk styring, mere lige udvikling og bedre sammenhæng. Hun refererede i denne sammenhæng til Skatte- og Velfærdskommissionens og Økonomisk Råds dokumentation af det øgede pres på de offentlige udgifter ifm stigningen af andelen af ældre og faldet i arbejdsstyrken i de kommende 20 år. Landsstyret agter derfor – efter dialog med arbejdsmarkedets parter og øvrige interessenter – at fremlægge et FFL 2014, der indeholder en økonomisk plan, en anlægs- og investeringsplan samt en prioriteret reformplan. Som et konkret eksempel på redskaber til ligelig udvikling angav landsstyreformanden, at større anlægsopgaver burde udbydes i delentrepriser, således at små, lokale virksomheder havde mulighed for at byde ind. Telepolitikken skal revurderes mhp at fremme brugen af IKT til borgernære løsninger. Folkeskolen skal styrkes, bl.a. gennem anvendelse af e-learning. Der agtes præsenteret en samlet national sundhedsstrategi 2013-17 med fokus på lighed i sundhed.

Under overskriften 'Vi træffer vigtige beslutninger og skaber gode rammer for udvikling' nævnte landsstyreformanden, at man i løbet af de 100 dage vil tage stilling til udnyttelsestilladelse til London Mining, og at man vil indgå en IBA-aftale. Landsstyret vil videre udarbejde et beslutningsgrundlag for indførelse af royalty på mineralprojekter. Man vil igangsætte forsøgsfiskeri efter nye fiskearter – herunder makrel – med henblik på at udvikle nyt kommercielt interessant fiskeri, som kan give bedre indtjeningsgrundlag, bedre kapacitetsudnyttelse for produktionsanlæg og skabe flere landbaserede arbejdspladser. Landsstyret agter at 'justere' lovgivningen på fiskeriområdet. Eksportsektoren skal styrkes, hvorfor muligheder for handelsaftaler med Japan, Sydkorea, USA, Canada og NAFTA skal undersøges. Landsstyret vil overveje, om det vil være interessant for Grønland at tiltræde

Hoyvík-aftalen. Landsstyret agter at åbne en repræsentation i Washington, D.C., dels med henblik på varetagelse af handelsinteresser, dels for at fastholde og udvikle forholdet til USA. Landsstyreformanden fremhævede i denne sammenhæng vigtigheden af et nært forhold til USA i lyset af den kinesiske interesse for Arktis.

Kommunalvalg

Der afholdtes 2. april 2013 valg til kommunalbestyrelser, bygdebestyrelser og menighedsrepræsentationer. Valget stod noget i skyggen af valg til landstinget, der blev afholdt 12. marts, og valgkampen var yderligere hæmmet af påskeferien. Dette er muligvis baggrunden for, at stemmeprocenten ved valget blot var 58,2 procent, mens den ved landstingsvalget var 74,2 procent.

På landsplan kunne Siumut, som ved landstingsvalget, atter notere fremgang. Partiet fik samlet 47,6 pct af de afgivne stemmer, hvilket er en fremgang på 9,9 pct i forhold til kommunalvalget i 2008. Inuit Ataqatigiit kunnet samlet notere en fremgang på 2,5 pct og fik 29,4 pct af stemmerne. Atassut gik 2,5 pct tilbage og fik 12,9 pct af stemmerne, mens Demokraterne med en tilbagegang på 7,0 pct fik 6,4 pct af stemmerne. Demokraterne opnåede kun repræsentation i Kommuneqarfik Sermersooq. Det ny Partii Inuit opnåede med 1,3 pct ikke repræsentation i nogen af de fire kommunalbestyrelser. Kattusseqatigiit Partiiat, som nu nærmest må anses for at være historisk, opnåede blot 1,1 pct af stemmerne og opnåede heller ikke repræsentation. En del af forklaringen på Siumuts fremgang skal søges i, at to markante politiske figurer, de tidligere landsstyremedlemmer Ole Dorph fra Ilulissat og Jørgen Wæver Johansen fra Qaqortoq, havde valgt at gøre politisk come-back ved dette valg.

Valget var det første siden sammenlægningen af Grønlands 18 kommuner til 4 storkommuner. Ved valget bevarede to borgmestre deres embede, nemlig Asii Chemnitz Narup (IA) i Sermersooq og Hermann Berthelsen (S) i Qeqqata Kommunia. I Kommune Kujalleq udpegedes Jørgen Wæver Johansen (S) til ny borgmester, mens Ole Dorph (S) blev borgmester i Qaasuitsup Kommunia.

Råstoffer

Det ny landsstyres udmeldinger om en ændret kurs i forhold til beskatning og vilkår for råstofudvinding i Grønland, herunder særligt indførelse af royalty-beskatning af omsætningen, har givet anledning til spekulationer om, at udenlandske selskaber ville miste interessen for at arbejde i Grønland. Disse spekulationer fik næring af, at selskabet London Minings repræsentant i Grønland, Xiaogang Hu, valgte at forlade Grønland kort tid efter landsstyrets tiltræden.

Landsstyremedlem for råstoffer, Jens-Erik Kirkegaard, oplyste imidlertid på et pressemøde 21. maj, at landsstyret forventer at skulle tage stilling til 6 ansøgninger om

udnyttelsestilladelse i løbet af 2013 og 2014. Der forhandles for tiden med London Mining, som har akut behov for en udnyttelseaftale for at kunne sikre finansiering af jernmineprojektet ved Isua i Godthåbsfjorden. Landsstyremedlemmet oplyste videre, at man i 2013 forventer at se ansøgninger fra det canadiske selskab True North Gems, som vil bryde rubiner ved Fiskeræsset syd for Nuuk, og fra det australske selskab Rimbald, som vil udvinde sjældne jordarter på Kringlerne ved Qaqortoq. Hertil kommer, at det australske selskab Greenland Minerals and Energy har varslet en snarlig ansøgning om udnyttelsestilladelse for uran og sjældne jordarter i Kvanefjeldet ved Narsaq. Det samme gælder det australske selskab Ironbark, som vil udvinde zink og bly ved Citronen Fjord i NØ Grønland. På lidt længere sigt forudser man en ansøgning fra det canadiske selskab Hudson Resources, som vil bryde anorthosit nær Kangerlussuaq.

Landsstyret agter at fremsætte forslag til principbeslutning om ophævelse af nul-tolerancepolitikken vedrørende uran og andre radioaktive mineraler til landstingets efterårssamling 2013.

Dansk-grønlandsk samarbejde om deltagelse i råstofindustrien

Dansk Industri og Grønlands Arbejdsgiverforening har, med støtte fra Industriens Fond, indledt et samarbejde med henblik på at sikre danske og grønlandske virksomheders deltagelse i råstofindustrien. Industriens Fond støtter projektet med en bevilling på 4 mio kr i opstartsfasen. Formålet er at opdyrke partnerskaber, der trækker på kompetencer og viden i danske og grønlandske virksomheder, således at man er rustet til at byde ind på opgaverne. Målet er at parre danske og grønlandske virksomheder, der kan supplere hinanden og sammen vinde nogle af de ordrer, ingen af dem kunne få på egen hånd. Projektet vil modtage rådgivning fra Danmarks Tekniske Universitet.

Projektet er nu i opstartsfasen, men ventes at komme i gang til efteråret.

Med venlig hilsen

Mikaela Engell